

TREMINTINUS

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SĄJUNGOS LEIDINYS

EINA NUO 1988 m. SPALIO 28 d.

1991 m. sausis Nr. 2 (35)

Edmundas SIMANAITIS

ATSIDARANT

Tai ne duobė tamši
ir ne kraupi nežinomybė,
ne praradimų kraštą,
ne baimes laukas -
tai slenkstis, prie kurio
sustoti lemta kiekvienam,
atėjus metui...
Tu per anksti
i TEN duris pravėrei
ir išėjai nepatikėjės,
kad SI baigtis čia pat,
kad tu atrodysi kitoks
CIA pasilikusiems -
labiau nutolęs,
sunkiau suprantamas,
paliečiamas tiktai minties sparnu,
ataidintis griausmu
varinio laisvės varpo,
o kartais šnabždantis
per tūkstančius dienų
lasiotas, sulasiotas
mintis ir lūkesčius,
praradimus ir viltis.
Gal tu nustebės,
ironiškai mašlus
stebési mūs žingsnius?
Per tuos vartus -
jie jau atsiveria, jie girdžda -
per juos tuo gretos broliu eis,
giedos jos giesmes VARDAN TOS...
Vienoj liks tuščias tarpas...
Užgijęs randas sopa
vien mintimi lytėtas
labiau negu žaizda po mūšio,
kai jau nežanga ginklai,
kai įniršis atlėgsta,
kada išlikusieji klaupias maldai,
o po to -
skaičiuoja tarpus.
Randų daugeja.
Mes virstame į būtį palengva,
i būtį kita, slépingą.
Mūs pinklios odisejos
Nuvinguuoja miglose
i imili užmarštį
ties minusinio laiko brūkšniu,
kur laikas išverstas lyg kojinė,
kur žodžiai -
ne žodis buvo pirmas -
ta pirmapradę mintį
išpluko į paviršiu,
o neregai išvysta skambią tiesą,
o nebyliai prabyla psalmių posmuis,
kurtieji girdi karštą lašą,
nukritus į vandenyno gelmę,
o mes ten vardan TOS
norėjom stabteli prie vartų,
kartu vienoj gretoj
darniu žingsniu
per mūsų nepaskutines
skaudžiausias negandas
i ta švenčiausią teisę
būti savimi,
kalbēti bendrą maldą,
giedoti mūsų giesmę...
O Viešpatie, žinau,
žinau, kad Tavo vardo
be reikalo ištarti nevalia,
tačiau prašau -
leisk išlaikyti savastę,
leisk ją išsaugoti per amžius.

NEPALAUŠ TAUTOS VALIOS

Dulkė lietus, vis praplūpdamas liūtimis, bet dešimtys tūkstančių žmonių, pečiaus susgludė, stovėjo aplink Aukščiausiosios Tarybos rūmus ir kantrai laukė aušros... Buvo jau po vidurnakčio. Baigėsi įkyrus lietus, bet nakties ramybę staiga suardė tankų ir šarvuocių žlegėjimas. Iš lūpų į lūpas praskriejo žinia, kad tankai ir šarvuociai juda link TV bokštų... Dar nenutilus jų vikšramams, pasigirdo pabūklai. Vėl nuvilnijo per žmones, kad šaudoma tuščiai šoviniai. Per garsiakalbių buvo pasakyta, kad jeigu čia bus tankai, šaudymo metu reikia prasidžioti, kad netrukta ausų būgneliai. Netoli ese griaudėjo patrankos, tratėjo kulkosvaidžiai ir automatus serijos... Prie pat AT rūmų pagrindinio įėjimo plevėsavo Vilniaus "Tremtinio" vėliava... Pasislankau prie jos. Per garsiakalbių pasigirdo susijaudinę moters balsas: "Mes dar gyvi, kalba Neprilausomos Lietuvos radžiai... Apačioje girdime šūvius ir žmonių dejones... jau girdime, kaip laužia duris..."- ir balsas nutilo. Netoli ese po tautine vėliava stovėjusi moteris papraše žodžio ir šia liūdesio minutė, pasiėmusi mažą popierelį, raimai perskaite patriotinių savo eilėraštį... Gretimai jaunas vaikinas pasakojo, kaip šiandien prie kelias valandas visi tie, kurie saugojo rūmus, neturėdami šaunaomojo ginklo, buvo paprašyti išeiti iš rūmų ir kaip likęs sargyboje jo giminaitis nusimovė vestuvinį žiedą ir papraše ji perdroti žmonai, kuri nelaimės atveju pasilitę su dvemis mažais

našliaičiais... Praėjo gal pusė valandos, o šūviai vis netilo, per garsiakalbijį pasigirdo pranešimas, kad nužudyti devyni žmonės ir 130 sužeista... Prie "Tremtinio" vėliavos priėjo pagyvenusio amžiaus žmogus, ant jo šviesios striukės dešinės rankovės matėsi šviežios kraujų dėmės, kurios atsiraudo nešant jam sužeistajų bei pervežant į artimiausią ligoninę... Negarsiai pasakojo, kaip jam esant netoli tanko, tanko vikšrais buvo sutraškytas vyriškis, kad priešais tanką buvo nupuolusi moteris, kuria žmonės paskutiniu momentu atitraukė... Jam susidare įspūdis, kad kareivai buvo paveikti narkotikų ir ju žvilgsniuose nesimatė jokios žmoniškumo kibirkštėles, tik kažkokis gyvuliškas įniršis. Jam atrodė, kad kareivų automatai buvo užtaisyti tuščiai šoviniai, o tikrai šoviniai, šaudė tik karininkai... Pabaigai pasakė, kad jeigu tankai pasirodytos prie AT rūmų, taki kariškiai pakartos Pinočeto žygdarbį...

Vaikinas, kuris sakėsi paémęs vestuvinį giminaičio žiedą, pasakė: "Likimo lemtinis neišvengsime" ir paragino artimiausiai stovėjusius susiimti už rankų...

Per garsiakalbių pasigirsta raginimai moterims ir vaikams aplieisti aikštę... Vėl šnabždasi žmonės, kad tankai, padarę savo kruviną darbą prie TV bokštų, važiuoja link AT rūmų. Susijaudinę moterų balsai per garsiakalbių nuolat kviečia prie fontano savo mažylius. Apžvelgiu aplink... Žmonių veiduose nesimato

jokio išgaščio tik begalinis sielvartas... Šią mirtingo pavojaus žėvynė minutę, pagalvojau: "Nera pasauliye tokios jėgos, kuri šiuo metu galetų palaužti tautos valią..." Susikaupiu. Visas gyvenimas sutlipo į tą baisų akimirką... blykstėli mintis, kad piktos jėgos galutinai paémė valdžią į savo rankas. Kažkoks išprotėjės maniakas, Hitlerio ar Stalino pasekėjas vėl bandys užkariauti pasaulį, tikriausiai su fanatico Huseino pagalba... kai jis ryžtasi tai padaryti dvidešimto amžiaus pabaigoje... juk neįmanoma dabar sutelkti tiek niekų į valdžios aparatą, kad pajęgtų užslopinti žmoguje gėrio troškimą... tai tik gaištančio žvėries konvulsijos...

Vėl žaibu tyvksteli mintis... kaip pirmą kartą pajutau šio žvėries mirtingą kvapą, kaip pačiame savo jaunystės žydėjime su pačiomis gražiausiomis svajonėmis ir viltimis į ateityj aštuoniolikmetis, sumuštasis ir suspardiytas gulėjau ant betoninių grindų, čia prarasdamas, čia vėl atgaudamas sąmonę, jaučiau neišpasakytais baisų jausma, lyg būčiau įkritęs į bedugnę ir iš visų pusų akmeninių uolų suspaustas...

Pamąstau... žodžiai neverta kreiptis į tuos jaunuolius, kurių rankose automatu vamždžiai bus nukreipti į mane. Akmeniu pavirsiu ant jų kruvino kelio...

Kęstutis ENDRIUKAITIS,
buv.politinis kalnys

VISIEMS, VISIEMS, VISIEMS!

Jus kreipiasi Lietuvos politinių kalinių ir tremtinų sąjunga, Jūsų Gulagų broliai ir seserys. Naktį į sausio 13-ąją kruvina Kremliaus ranka bandė užgniaužti Lietuvos respublikos laisvę ir nepriklausomybę. Išgamos karelių uniformomis puolė beginklius ir besimeldžiančius žmones. Žvėriškai nužudyta ir tankais sutraškyta - 14 žmonės. Sužeisti ir nukentėjė 164. Gydytojams ir Raudonojo kryžiaus atstovams neleidžiamą įėjimą į užgrobtus televizijos centro, televizijos bokštą ir spaudos rūmų pastatus surinkti ten žuvusius ir sužeistuosius.

Kreipiamės į Jūsų krikščionišką gailiestingumą, Jūsų išmintį ir žmoniškumą, netikékite CT "Laiko" programai, netikékite centro masinės informacijos priemonėms. Jie talkina žmogžudžiamus ne tik Lietuvoje. Jų sažinę teslegia Karabacho, Tbilisio, Ferganos, Baku ir Lietuvos nekalty žmonių kraujas.

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinų sąjunga i Maskvos neprilausomą radijo stotį "Echo Moskvy", Maskvos tarybos laikraščio "Golos isbiratelia" ir "Nezavisiemė gazeta" redakcijas, sąjunginę ir Maskvos "Memorialo" organizacijas. Paskutiniai duomenimis, žuvusių yra 14 žmonių, sužeistų ir nukentėjusių 609 žmonės.

PASTABA. Šis kreipimasis š. m. sausio 14 d. telefonogramomis perduotas į Maskvos neprilausomą radijo

TEGU ŽEMĘ DEGA PO JŪ KOJOMIS

Šią skausmingą Tėvynę ir mums visiems lietuviams valandą, kai mūsų žemę priima savo vaikų kraujo ir kūno auką, dažnai su ašaromis akysė šibzdū mūsų poeto Roberto Keturakio maldos žodžius: "Tėvynė! Mus palaiyk randa, kasdienine kančia, likimais nukryžiuotas ir nelaimė. Mus palaikyti pralaimėjimas, kada - tikta erškėciai..." Ir garsiai ja kartojau jau ne pirmą kartą. Padeda - sustiprėju.

Manau, kad niekas neabejoja mūsų, t.y. politinių kalinių ir tremtiniių pozicija, nes niekas geriau už mus nepažįsta sovietinės klastos, teroro, sadizmo... Mes jį patyrėme savo kūnu ir dvasia. Nors buvome planingai naikinami sušaudant, nukankinant ir net gyvus užkasant į žemę, bet likusieji esame dar tvirtesni dvasioje ir vienybėje. Tiesa, nesenai, besiburiant politiniams kaliniams į atskirą sajungą, kai kurie išsigandę ar kieno išgąsdinti įžiūrėjo kažkokį susiskaldymo pavojų. O iš tikrųjų tai vieno, to paties medžio šakos ar šaknys, tauraujančios tam pačiam tikslui - padėti Tėvynė veštēi ir klesteti, nes esame jaugė į jos vaikų krauju laistomą žemę. Ir nors mūsų krikščioniška malda kyla į dangų,

bet pagoniškai gniaužiasi kumštis Tėvynės gynybai. Nors suprantame, kad mūsų pagiežingas kumštis menkas ginklas prieš sovietinės valdžios terorą ir žydynes, bet girižome, kad turime ir stipriausią pasaulyje sajungininką - teisybę, kuri nenugalima. Turbūt ši nucjauta ir padeda mažos tautos žmonėms tapti didvyriais, kad su daina ir malda lūpose nuo mažų iki senelių išeina ginti Tiesos ir Laisvės. Kaip panaši ši kova į biblijinės legendos aprašomą Dovydo kovą su Galijotu.

Pavojingas mūsų tautos priešas - komunistų partija Lietuvoje. Manau, kad mums ne tiek pavojinga Burokevičiaus, Švedo ir kitų parsidavėlių organizacija. Jie yra tikta TSKP tarnai, tai supranta kiekvienas lietuvis. Net vilniečiai, lenkai, rusai, baltarusiai pradeda ja perprasti ir nuo jos atsiriboti. Kur kas kebliau su mūsiške LKP, kaip liaudis sako "mergele su kita suknele", persirengusia - LDDP. Abi partijos tebéra Maskvos valdomos, o suskaldytos tik dėl to, kad galėtų veikti dvim frontais. Kas bent kiek domėjos, negalėjo nepastebėti, kaip šios partijos lyderiai nuo pat Atgimimo pradžios šlykščiausiomis veidmainystės priemonėmis stengesi

prasiskverbt i Sajūdį, kad tik galėtų ji pasižaboti kaip kokį laisvę nešanti žirga ir sugražinti Lietuvą į sovietinę klampynę, kurioje viešpatautų til jie.

Kad įgytu sajūdiečių ir tautos pasitikėjimą, komunistų partijos lyderis ēmė sukinėtis tarp sajūdiečių, dėdama didžiausiu "perestroikos" šalininku.

Bet yla pati lenda iš maišo. Su jo siūlomu "suverenitetu" sovietų globoje niekas nesutiko, o neišėjus su tautos žmonėmis į Baltijos kelią ir atvirai bei pataikūniškai įsteikiant Gorbačiovui, užtikrinus, kad lietuvių tautai būtina savo teritorijoje turėti raudonąją armiją, įsitikinome, ką tai reiškia. Alškios ir jo motinos partijos, užsivilkusių naują LDDP suknę, užmačios.

Paskutinių dienų žudikiškas okupantu puolimas, siekiant sunaikinti mūsų Laisvę ir mus pačius, tik dar labiau suvienijo Lietuvos žmones. Labai norėtusi, kad ir LDDP lyderiai ir eiliniai susiprastų, pajustų, kokią skriaudą daro savo tautai. Tėvynė juos sutiktu kaip motina sūnus palaidūnus, priglaustų su meile ir pasitikėjimu, kaip jau priglaude anksčiau grįžiusiuosius.

Na, o jeigu Dievas ar Lemtis dar vieną pralaimėjimą išbandymą Tėvynė skirtu, jeigu Laisvės priesai, kaip gležnų, krauju ir ašaromis laistyta, ir jau prigijus daigeli sumint, mes, buvę politiniai kaliniai ir tremtiniai (kurie išlikimės), tikiuosi vėl visi būsimė kovotojų gretose. Kurie nebektisime į "girios brolių"

gretas, tarkime vėl Laisvės kovotojais, pogrindininkais, Laisvės žodžio skelbėjais - knygnešiais. Kiekvienas lietuvis turi degti neapykanta okupantams, ir Šventai mūsų žemė turi degti po jū kojomis.

Juozas GRUŠYS

Mums reikia savų namų

Nežinau kitos tautos (turbūt tokios ir nėra), kuri tiek daug būtų kovoju si su svetimis paveržėjais už savo išlikimą, laisvę ir nepriklausomybę. Tai "...kryžkelį žemę, praeinančių kojų pėdomis nužymėta, tiek kentus vargū...", - pagal poeto Petro Vaičiūno žodžius. Ir šiandien tebekenčianti. Kai kas nori, kad toji žemė, toji tauta ir toliau vergautų. Taip pat, kai ir carinės, stalininių, laikais, tik labiau rafinuota, baltomis pirštinėmis mūvėdami, tautą smaugia. Kad mus pačius suklaidintų, supudyti, pasauli apgautų, kad niekas mūsų neužstotų, negintų. Jie dedasi mūsų vyresniuoju broliu, o tariamus "šeimos ginčus" sprendžia automatais ir tankais. Jie sako, kad sukūrė tautom bendrus sovietinius namus, tvirtindami visam pasaulyui, kad mus išlaikyti ir globoja, kad tuose namuose visi būtume lygūs. Bet savo himne jie įrašė pavergimo žodžius: "V sojuz nerūšiųjų sploti na veki Velikaja Rus". Argi reikia aškesnio teigimo, kai paprasčiausia okupacija, kitos tautos bei šalies paver Gimimas iškeliamas į valstybinį himną. Viskas taip, tik negalima sutikti, kad tai būty "na veki". Mainos rūbai margo sveto. Visi tai matome. Mato ir paverčiai. Tik norėdami ir toliau visus besalygiškai valdyti, išsaugoti nepelnytas privilegijas, gal dar bijodami atsakomybęs už padarytus nusikaltimus prieš žmoniją, jie kiek galėdami trukdo nesulaikomą tautų laisvėjimą. Bet tai tik paverčiai desperaciją, kuri, žinoma, dar daug žalos gali padaryti laisvėjantoms tautoms. Joms įgriso tie bendri su vyresniuoju broliu namai, nors jie dideli ir erdvūs. Tautos nori turėti savus, nors ir nedidelius namus, kurie gintu juos nuo visokiu negandu, kur tautos darbas ir kūryba būtų jos pačios namuose, tarnautu savo piliečių labui. Argi šis siekimas nėra teisingas, o kartu humaniškas? Kodėl tai mums trukdoma?

Grižkime trumpam į šimtmiečius besižiūstantį mūsų tautos kovą, vergijos ir laisvėjimo kelią. Trumpam stabtelėkime ties šia diena. Susimąstykime. Te visa tai, kai dar mūsų tautos atmityje po "bado, maro, ugnies ir karo" ir dar nuo žudančio bolševiko išliko, mums kelrodžiu toliau eiti laisvėjimo keliu. Teapsaugo nuo kliaudių, kurių tiek daug darėme praeityje ir tebedarome šiandien.

Po 1795 m. Lietuvos-Lenkijos padalijimo tauta pateko vergovén. Bet tai buvo didinga praeityje turinti tauta. Ji nepalūžo, neiškyko, bet atgaudama pamažu praradė tautinę sąmonę, pakilo vėl, kad eiti laisvėjimo keliu. Tai buvo labai ilgas, sunkus, daugelio tautos kartu nėra keliais per "buntmečius", "metiežus", "rekrutus", per 1831 m. 1863 m. sukilimus, per Kražių skerdynes, kurios primena ir dabartinių sausio 13-osios kruvinų sekmedienį. Betygališkis esu

Tėvelis pasakojo, kaip Betygalos Girkalnio parapijų vyrai kas pėsti, kas važiuoti, koki nors įnagi pasigriebi į Kražius skubėjo. Ten reikėjo budėti, kad valdžios verčiamas kunigas Švč. Sakramentą iš bažnyčios nešienuši, kad Dievo (vienintelės tada paguodos) nuo jų neatimtu, o jų šventovės cerkvė nepaverstu.

Tanku bei automatu tada dar nebuvó. Bet "za Batku caria, za matušku Rosiju" kardais ginkluotų kazokų eskadronas (tai maždaug panašu į šių dienų desantininkus, juodasi beretes) raiti bažnyčion įsibrové ir ēmė kardais švaistytis per malda nulenktas žmonių galvās. O nebūtų išdavikl, o lėliau savu tautos duobkasiu. Jei visi anot meto valstybés vyrai būtų buvę tokie įžalūs ir pasiryžę, koks buvo A. Smetona, K. Musteikis, K. Šakenis, J. Masiliūnas ir kiti. Tada nereikėtų prisiminti poeto Jono Aisčio mūsų kartai mesto priekaišto - "Vienas kraujų lašas būtave nuplovės..."

Taigi bent nekartome senųjų kliaudių. Vienykimės aukščiausiam tikslui pasiekti. Kaip maldą kartokime Kudirkos mums suruktus žodžius. Kaip švento priesako laikykimės.

Gyvenimas eina nesustodamas, nusinešdamas į praeitį valstybes, tautas ir žmones. Istorija vos spėja fiksuo. Griūva imperijos, "Sojuz nerūšiųjų". Istorija visada teisi. Dažnai ji kartoja, ir galima suvokti kai kuriuos jas dėsninumus.

Prasidėjo "perestroika". Koks namas bebūtų, kol kitokio neturi, - tą patį reikia ramstyti. Gaivališkai prasiveržė ilgai slopingas Tautos Atgimimas.

Ir štai 1990 m. kovo 11-oji. Nuo čia ir prasidėjo toji didžioji Maskvos nemalonė ir įniršis prieš mūsų Aukščiausią Tarybą ir mūsų tautą. Bet kuria kaina norėjo gražinti mus į kovo 10 d. statusą su visomis Sovietų sąjungai pavaldumo nuostatomis. Pradžioje buvusius pagrūmimus pirstu pakeitė ekonominė blokada, o paskutiniu metu - karinis smurtas. Tai tokia mūsų tautos atgimimo sovietinės pertvaros fone šiandieninė realija (Gorbačiovo žodžiai). Ir mes turime būti tokie, kokių reikia tautos išlikimui, jos ateičiai. Bet kokia kaina turime apginti Lietuvos valstybingumą, - jos nepriklausomybę. Jei reikės - autokitis.

Savo baigiamajį žodį skiriu dar iškilusiems nuo bolševikinio persekiomo lemties broliams: politikliniams, pasipriešinimo kovų dalyviams, tremtiniam, po platujų pasaulyje išblaškytiems. Tie, kurie, eidami mūsų tautos Golgotos keliu, ten ir liko - savo pareiga Tėvynė atliko. Jiems jau joks referendumas nereikalangas.

O mes, kuriuos rovė, bet neišrovė, kuriuos skynė, bet nenuskynė, esame dar skolinti Tėvynė. Šiandien labai reikalingas tvirtas ir aiškus mūsų požiūris į Tautos valstybingumo įtvirtinimą remiant vyriausybės veikla, ginant kliaidinamą visuomenę nuo melo ir provokacijų.

Laisvia, nepriklausoma Lietuva tai ir būtų mums atpildas už mūsų ir visos tautos kančių kelius, aukas ir netekis.

Juozas ENČERIS

KAUNAS. Sausio 23 d. Kaune įvyko Lietuvos politinių kalinių ir tremtiniių sajungos konferencija. Joje dalyvavo Sajungos valdybos nariai, Lietuvos miestų ir rajoninių skyrių pirmmininkai bei skyrių tarybų įgalioti asmenys.

Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos deputatė Birutė Nedzinskienė apibūdino Respublikos politinę padėtį, pasidalijo mintimis, kokia šiuo metu turėtų būti politinių kalinių ir tremtiniių veikla. Apie respublikos gyventojų pasiržymą ginti Lietuvos nepriklausomybę ir vyriausybę pasiskė komferencijos dalyviai iš visų Lietuvos miestų ir rajonų skyrių.

Konferencijos dalyviai priėmė REZOLIUCIJĄ.

Smerkiame Sovietų Sajungos prezidento M. Gorbačiovo teroristinę agresiją prieš Baltijos valstybes, taip pat TSKP organizacijos Lietuvoje ir anoniminio Nacionalinio gelbėjimo komiteto provokacinių ardomajų veiklų.

Reikalaujame išvesti iš Lietuvos naujai įvestus sovietinės karliomenės dalinius, grąžinti smurtu užgrobtus pastatus ir atlyginti materialinę žalą, nutraukti LTSR televizijos ir radijo šmeižkiškas ir dezinformacines laidas prieš Baltijos valstybes ir TSRS demokratinius judėjimus, įvardyti kruvinų įvykių kaltininkus ir taikyti jems baudžiamąjį atsakomybę.

Konferencijos dalyviai
Pirminkas A. LUKŠA

SKAUSMAS ŠIRDYJE NEIŠDILO

Gyvenome gražiame Dzūkijos kampelyje. Varėnos raj., Montviliškų km. Sodyba tarp dviejų ežerų, šalia pušynas. Tėvelis buvo miręs, gyvenome mama, trijų broliai, sesuo ir aš, tuomet penkiolikmetė mergaitė. Mūsų sodyba buvo toliau nuo pagrindinių kelių, rečiau lankydavosi valdžios atstovai, gyvenome ramiai.

1947 m. lapkričio 8-oji - mano gyvenime lemtingiausia diena. Tą vakarą, kaip ir visuomet, pavakareje nuėjome gulti. Naktį sulolo šuo Atsilėsi, pažvelgiau pro langą, labai snigo, nieko nesimatė. Netrukus beldimas į duris, paskui į langą. Praše įsleisti. Suėjė du vyrai, neleido degti žiburio. Supratom - partizanai. Jie paprašė vandens su indu, norėjo su savimi pasiimti. Sakė, pradėjus snigti, išeinant iš bunkerio, lieka pėdsakai, reikės kurį laiką užsidaryti, nevaikščioti. Truputį palaukę, jie išejo. Pasižiūrėjau į laikrodį, rodė penktą val. ryto.

Norėjau užmigti, bet negalėjau. Po kurio laiko šuo vėl ėmė loti, lojo įnirtingai, pats slėpdamas kluone. Pasižiūrėjė pro vieną langą, pro kitą, nieko įtartino nematėme. Snigti buvo nustojo, švietė drumzlinas mėnuo.

Kadangi šuo lojo slėpdamas, supratome, kad sodyboje svetimis ginkluoti žmonės. Šuniuką prieš pusmetį stribai buvo sužeidę. Po to jis labai bijodavo ginkluotų žmonių. Ypač stribų Lodavo, bet slapstdamas. Įnirtingas šuns lojimas visus išbudino. Lyg ką negero nujausdami, namiškiai kėlėsi ir rengėsi šviesos nedegėme.

Švintant pasigirdo šaudymas. Šaudė arti, bet kur - nesupratome, kad sodyboje svetimis ginkluoti žmonės. Šuniuką prieš pusmetį stribai buvo sužeidę. Po to jis labai bijodavo ginkluotų žmonių. Ypač stribų Lodavo, bet slapstdamas. Įnirtingas šuns lojimas visus išbudino. Lyg ką negero nujausdami, namiškiai kėlėsi ir rengėsi šviesos nedegėme.

Švintant pasigirdo grubus beldimas į duris, reikalavimas atidaryti. Vidun suėjė keli stribai (Nukelta į 4 ps.)

Skausmas širdyje neišdilo

(Atkelta iš 3 ps.)

ir enkavedistų karininkas rusas. Grubiai keikdamiesi, liepė eiti su jais. Užsirnetusi megztuką, išėjau. Lauke mus su seseria išskyri. Vadindami mane banditka, ruvarė prie miško, reikalavo parodysti, kur yra partizanų bunkeris. Atsakiau, jog nežinau. Niokada negirdėjau ir nemačiau, kad mūsų miške būtų bunkeris. Karininkas, vadindamas mus banditkomis, smogė pistoletu į veidą. Aš nugriuvau. Stribai puolė spardytį savo kerzinius batais. Aš netekau sąmonės. Atsigavau apliepta vandeniui. Vėl reikalavo vesti parodysti kur bunkeris. Dviese mane pakėlė, bet eiti negalėjau, spardydami labai sužalojo kėjos kelio sąnarį. Stribai išlaužė pagalį, įgrūdo vietoj lazdos ir liepė eiti.

Vos paeinančią nusivarę giliau į mišką. Man svaigo galva, iš veido ir iš burnos tekėjo kraujas. Springstančią krauju nuvarė prie kalnelio, kuriame, vokiečiams besitraukiant, buvo iškasti apkasai. Prie jų gulėjo nukauti naktį užėjė partizanai, toliau keli stribai. Partizanus pažinav iš slapyvardžių. Tai Šurmas, Linas ir Jūrininkas. Jūrininko kūnas buvo žiaurai sudarkytas, galva per pusę perskelta, viduriai laukan išėjė. Stribai ir iš nukautų partizanų tyčiojosi, spardė, trypė kojomis. Vienas nesidrovėdamas manęs, nei savų, nusišlapino ant jų. Plūsdam juos į mane, liepė pasakyti jų pavardes, slapyvardžius. Man pasakius, kad nežinau, jų niekada nemačiau, nepažstu, vėl gavau skaudžiai mušti. Spardydami nuvarė arčiau apkasų, iš kurio vienoje vietoje juodavo nedidelę angą. Iš jų kalbos supratau - tai bunkeris. Stribai įsakė man leistis į jų išsiaiškinti, kas ten yra.

Gerieji žmonės, jūs neįsivaizdujate, kaip aš bijojau. Bijoju ter rasti sudarkytus žmonių kūrus, juk man tebuvo tik penkiolika. Nors bijojau, bet spardoma ėjau. Sustoju ties angą, vieną iš stribų suriko: "Pasitrauk, banditka, pirma granatą įmesiu! Dar tu šaudytu į mus pradesi kartu su tais banditais."

Man nespėjus pasitraukti, metė granatą. Kadangi jo paties iš baimės rankos drebėjo, nepataikė. Granata nukrito prie angos. Surikto, o aš likau stovėti, norėjau, kad sprogdama granata mane užmuščiau, nutrauktu kankynes. Bet man nelemta buvo

mirti. Kurtinantis sprogimas pabloškė ant žemės, bei likau gyva. Stribas kitą granatą įmetė. Jai sprogus, iš angos veržesi tiršti dūmai. Stribai pastūmė mane įisti. Drebančia širdimi įlindau. Aitrūs dūmai dusino, nebuvu kuo kvėpuoti. Nugriuvusi pagulėjau. Dūmams praretėjus, laimė, žmonių lavoną neradau. Mėtėsi sulaužyti gultai, rašomoji mašinėlė ir kažkokie ginklai. Stribai įsakė viską iškelti į paviršių.

Man išlipus iš bunkerio, jau buvo atvaryta sesuo ir du vežimai. Stribai įsakė mums nukautus partizanus sukrauti į vežimą. Savo stribus į kitą vežimą patys susikrovė. Kraudama sudarkytus kūnus, labai susikruvinau. Megztukas ir plona suknelė, krauko prisigėrusi, lipo prie nuogo kūno. Paprašiau, kad leistų nusiprausti arba persirengti, bet stribai neleido. Kruvinas kaip gyvulius paskui vežimus išvarė į Merkinę. Visu keliu tyčiojosi, spardė.

Merkinėje partizanus liepė perkrauti į sunkvežimį. Išvažiavus į Varėnā, patys susėdo kėbulo priekyje, o mus suguldė ant šaltų sudarkytų lavonų. Neleido nei atsisesti, nei šalia atsigulti. Patys, kaip eržilai žengdamis, žiauriai tyčiojosi. "Pasilinksinkite, pasigulėkite su savo kavalieriais, vakar jie jus prigulė buvo, šiandien ant jų pagulėkite", - šuniškai lojo jie. Man pabandžius šonan nuslinkti, kur laisvos vietas buvo, stribas pastebėjęs smogė šautuvo buožę, liepė gulti ant lavono. Taip kankinamos nuvažiavome į Varėnos. Varėnoje liepė partizanus išmesti ant žemės. Mes norejome gražiai juos iškelti, bet stribai neleido. Spardydami, keikdamis šlykščiausias žodžiais, sulaiptino mus vėl į kėbulą ir reikalavo išmesti juos.

Sunkvežimiu nuvažiavus, liko gatvėje gulėti trys sudarkytų kūnai. Stribai apstojo peiliais nupjaustinėjo jų drabužius. Apnuoginę gyvuliškai tyčiojosi. Į tą vandalizmą priverė ir mus žiūrėti. Egzekucijai pasibaigus, nuvarė mus į stribų ir NKVD būstinių. "Dežurkoje" susodino ant žemės. Ten pamačiau klaikų vaizdą. Netoli ese kraujuose gulėjo mūsų pažystama mergaitė - Marytė Gudelionytė iš Gudakiemio kaimo. Kitame kambarje pro atviras duris matėsi sumaigytas, sulaužytas vyriškis. Jis vos dejava. Vėliau sužinojau - jis mokytojas. Ir daug dar kitų sudaužytų sužalotų

žmonių tą popietę teko matyti, kol mane ištardę, sukrūvinę, sudaužę, ištumė į vienutę.

Aš, permirkusi žmonių krauju, nukankinta šaltame rūsyje išbuvau dešimtį dienų. Per tą laiką gavau tik du kartus truputį pavalygti.

Gerieji žmonės, nesu kerštinga, bet ar galiu šiandien pakęsti išlikusius gyvus stribus - ir jų pakalikus. Man rodosi, jie privalo atsakyti už mūsų kančias.

Paskui mus išvėžė į Sibirą. Jakutsko sritis, Usobės raj. Ten gyvenome badaudami. O kiek kančių, kiek patyčių, žiaurumų patyrėme, vienas Dievas težino. Rusų kalbos nemokėjome, todėl daug nekaltais nukentėdavome. Pamenu, dirbant kolūkio laukoose, brigadininkas pasiuntė mane atnešti "savok". Aš nesupratau, nežinojau, kas tas "savok". Jis vietoj to, kad paaškintų, suspardės mane, vijo greičiau begti.

Nuėjusi prie sandėlio, dairiaus į rakandus, nesuprasdama, ką paimti. Nežinodama paėmiau iš lentos padarytą lyg ir iroką, lyg ir kastuvą ir nunešiau. Brigadininkas ēmė pikta kvatotis. Paskui, griebės tą lentą, smogė man per nugarą. Aš nepajutau, kaip nugriuvau. "Sterva, banditka, ką tu man atnešei, aš "savoko" prašiau!" - rėkė jis, spardydamas mane. Gal būty ir negyvai užspardės, jei nebūtų išgelbėjusios mane rusų kalbą mokėjusios moterys. Jos subėgusios ēmė gėdyti, barti jį - už ką muši mergaitę. Brigadininkas nusikeikė išrékė: "Nieko, po šitos pamokos ji ilgai atsimins, kas yra "savok", - atsakė jis, palikdamas mane suspardytą.

Taip. Aš ir šiandien tą žodį atsimenu, nepamiršau. Bet kartu neišdilo iš širdies skausmas, gimusi neapykanta už patirtas kančias.

Mums, lietuviams, rusų kalbos pamokos buvo labai žiaurios. Šiandien, žiūródama televizorių, stebiuosi, kaip malonai ir kantrai rusai mūsų šalyje mokomi lietuvių kalbos. Atvirai prisipažinsi, kartais net pikta darosi klausantis.

Jie, Lietuvoje išgyvenę po keliais dešimtis metų, nesugebėjo mūsų kalbos išmokti. Mes ten, Sibire, per kelius mėnesius išmokome rusiškai kalbėti.

Man rodos, jieims suteikus nors vieną tokią pamoką, kaip mane mokė "savok" pažinti, jie greitai išmoktų lietuvių kalbą ir be televizijos.

M. Baranauskaitės-Kasparavičienės pasakojimų užraše Aleksandras JUŠKA

Lietuvos ir rezistencijos istorija, rinko medžiaga, kalinių bei tremtinių poezija.

Bene didžiausias jo darbas - surinkti 5 tomų aforizmų ir citatų. Negalima atsištibeti S. Gerliko kantrumu, energija, pasižuentum. Ilgai lagerių ir tremties metai neužgesino jo tikėjimo Tėvynės laisve. Deja, kovo 11-osios jis nesulaukė.

Edmundas SIMANAITIS

LIKIMO BROLI STASI GERLIKĄ PRISIMENANT

Jau metai, kai netekome mokytojo, pasipriešinimo okupacijai dalyvio, politinio kalino Stasio Gerliko. 1990 m. sausyje jis atgulė į muzinį poiliui Karmėlavos kapinėse.

Gimės 1923 m. Raseinių apskr., Upainių km. Baigės Kelmės gimnaziją, mokytojavo Kražių vidurinėje mokykloje. 1945 m. suimtas, kalintas ir tardytas Raseiniuose, Kelmėje, Vilniuje.

Paskui Vorkutos, Uchtos, Intos konklageriai. 1948 m. parvežtas į Lietuvą ir nuteistas 10-čiai metų. Tada pateko į Džekazgano lagerį, į vario rūdos kasyklas. Tik 1967 metais gržė į Lietuvą.

S. Gerlikas buvo šviesias proto, energingas, nuoseklus, visada su optimizmu žvelgė į ateitį. Dalyvavo kalinių pogrindiniame judėjime, leido laikraštį "Vytis". Grįžęs į Lietuvą, domėjosi nepriklausomos

Laikeštis "Tremtinys", 1991 m. sausio 30 d. Nr. 2/35/

Stelgimo iliustracijos Nr. 289. Kaina 25 kap. Ofsetinė spaudo 1sp. 1., tiražas 15.000,

Užsak. Nr. 1631. Rinko ir maketavo "Tėviškės žinių" techninis centras.

Spausdino "Aušros" spaustuvė Kaune, Vytauto pr. 25.

Redaktorė Vanda PODERTYČIENĖ, lit. redaktorė Ona BALČYTENĖ, techninė redaktorė Birutė OKSAITĖ.
Redakcijos: Liudas DAMBRAUSKAS, Algirdas MARKŪNAS, Natalija PUPEKIENĖ, Dalia KUODYTĖ, Juozas ENČERIS, Alfredas SMALYS.

• Mūsų adresas: 233000 Kaunas, Donelaičio 70b, tel. 209530.

PROFESORIUI JONUI PRANUI ALEKSAI ATMINTI

1879 - 1955

Profesorius Jonas Pranas Aleka - buvęs ilgalakis nepriklausomos Lietuvos Žemės ūkio ministras. Kalintas ir tremtas caro, vokiečių fašistų ir stalinistų.

J. Aleka gimė 1879 m. Kumiškiuose (dab. Marijampolės raj.). Baigės Marijampolės gimnaziją, studijavo Maskvoje. Kalėjo Maskvos, Varšuvos kalėjimuose. Vėliau Varšuvos studijavo sociologiją, agronomiją, zootechniką.

1918 m. aktyviai dirbo kuriant nepriklausomą Lietuvą.

Redagavo "Mūsų ūkį", rengė Žemės ūkio vadovėlius, dėstė Lietuvos universitete. Dirbo labai daug ir išvermingai, nepaisydamas savo asmeninių rūpesčių. Buvo kupinas idėjų, projektų ir darbų. Tuo metu jis buvo bene geriausias Lietuvos Žemės ūkio reikalių žinovas.

Išleidės nemažai knygų:

"Lietuviai tautos likimo klausimui", "Lietuvos ūkininkai ir Lietuvos valstybė", "Lietuviai gyvenimo kelių bejėškan" ir kt.

1940 m. liepos 11 d. naktį suimamas, tačiau prasidėjus karui, išėlina iš kalėjimo, labai iškankintas. Neberanda savo šeimos - žmona ir trys dukters išvežtos į Sibirą...

Nenusilenkdamas naujiesius okupantams, drauge su buv. Žemės ūkio ministru M. Krupavičiumi parašo "Memorandumą vokiečių generaliniams komisarui", protestuodamas prieš neteisėtus okupantų velkamus Lietuvoje. Už tai buvo suimtas (ir Kun. Krupavičius) ir išvežtas į Vokietiją priverčiamiems darbams.

Raudonajai armijai artėjant prie Berlyno, prof. J. Aleka grįžta į Lietuvą, nors galėjo pasitraukti į Vakarus. Norėjo būti naudingas Lietuvai, o gal ir vylėsi rasti šeimą. Apsigynė Pavilnyje, dirbo Mokslių Akademijoje. Tačiau 1948 m. prof. J. Aleka išvežamas į Krasnojarsko kraštą. Nepaisant sunkiausiu sąlygų, alinančio fizinio darbo, profesorius rašė.

Jo darbas "Mano testamentas lietuvių tautai" likė rankraštyje.

Tiktai 1952 m. jam leidžiamas apsigyventi su šeima Tomsko srityje. Tačiau svelkata jau palaužta. Mirė jis Sibiro toliuose 1955 m. balandžio 22 d.

Gerbiailejį skaityojai, gal

kam teko pažinti, bendrauti ar gyventi šalia prof. Jono Prano Alekos?

Gal galite suteikti kokios nors medžiagos

rengiamai monografijai apie J. Būčių dėkingas. Rašykite adresu: 233043 Kaunas, Urbšlo 12-33, tel. 71 52 76 Valentiniul Alekai.

Valentinas ALEKSA

Nepriklausomos Lietuvos ministrų kabinetas, 1930 m. Pirmoje eilėje (iš kairės) ketvirtasis sėdi Žemės ūkio ministras J. Aleka.

ATSILIEPKITE!

Vincas ORANTAS, agronomas, apie 40 m. išvežtas į Tauragės pirmuoju vežimiu į Sibirą. Apie jo likimą nori sužinoti Alfonsas BACEVIČIUS, 89 Rains Court, Ponce Inlet, FL 32019, USA.

Klemensas MISEVIČIUS, Petro, g. 1923 m. Kauno raj., Zapyškio valsč., Kluoniškio km. Mokėsi valstybinėje gimnazijoje Kaune, priklausė Šaulių sąjungai. Suimtas 1940 m. lapkričio 6 d., nes dalyvavo Vėlinių šventėje miesto kapinėse. Tą vakarą buvo iškelta tautinė vėliava ir buvo giedamas himnas. Kalėjime suklasto dokumentus, kuriuose buvo nurodyta, kad gimė 1921 m. išvežtas 1941 04 06 nežinia kur.

Apie jo likimą žinančių ieško Petras MISEVIČIUS, Kauno raj., Zapyškio apyl., Kuro km.

Vladas ROZENBERGAS, Petro, g. 1942 m., Kėdainių raj., Paežerijų km. Motina mirė gimdymada, tėvas žuvo miške, 1945 m. su seneli Zofija Rozenbergiene išvežtas į Komijos ATSR, Nižne-Pecloiskij raj. Seneliui mirus, 1946 m. atiduotas į Vaikų namus, tolesnis likimas nežinomas. Žinių apie jo likimą laukia Marija SALDYTĖ, 235030 Kėdainių raj., Aukštųjų Kaplių p.t., Žemųjų Kaplių k.

Dėkoja

Daugybei Lietuvos žmonių teko nuelti sunkų tremtinio kelią. Likimes neaplenkite ir manę. Po daug metų klasėjau pas šventimus pagalbu apsigyvenau man suteiktame kampelyje - bendrabutyje.

Šiandien esu labai dėkingas Tremtinį ir politinių kalinių sąjungos pirmininkui Antanui Lukšai, nariams Koestui Kišonui, Petrui Reilai ir kt. sąjungos nariams. Nuocirdus lietuviškas tremtinio Ači!

Eugenijus ŠILINGAS